

CSIKÓS ATTILA

Arcunkra van írva,

AVAGY, MIKOR NEM TUDJUK ELTITKOLNI
MAGUNK? *

Pár éve Badacsonyan, úton a Ranolder-kereszt felé megálltam fotózni. Fél szemmel láttam, hogy távolabb, a Piroska borozóval szemben egy idős ember ácsorog, ami amúgy meglepő, egyre kevesebben maradnak a „régiek”, de különösebben nem foglalkoztam vele. BTW eszembe jutott, hogy nem is kéne. Őt nem annyira kéne lefotózni. Valahogy érzi az ember. Amikor tovább menve mellé értem, mosolyogva ráköszöntem. Ő rám, valami olyasmit morgott, hogy „aztán csak jó legyen”. Barázdált arcú férfi volt, tiszta, kék kertész nadrágban, kalapban, fehér ingben. Az arca maga az ősi, a mitikus, a várva várt fotótéma. De nem álltam meg, haladtam tovább, mint cselekmény a tájleírás után. Amúgy is kelleni fotózom idegen embereket, vagy csak sunyin, lopva, telefonnal. Az öreg viszont utánam fordult.

„*Minek fotografált le?*”

Megálltam.

„*Én ugyan nem.*”

„*De hát láttam. Jött az úton, aztán elővette a gépét, és fotografált.*”

„*A tájat.*”

„*Biztosan?*”

„*Meg is mutatom.*”

Erre megenyhült.

„*Mert összetörtem én már pár ilyen masinát, csak azért.*”

„*Nem szeretem, ha lefotografálnak.*”

Huncut, étellel teli tekintetű, apró szemei voltak. Az arca mint a föld a szőlősorok között. Ősz bajusz, hogy *karakterábrázolásilag* és a helyszínnel is adekvát legyen. Beszélgettünk, boroztunk, de hogy lefotózhatom-e, nem mertem megkérdezni. Bonyolultak az emberek érzelmei. Viszonyuk a *megörökítéshez*, például. Tartanak tőle, hogy valaki elviszi az arcuk. Kiviszi onnan, ahova való. Aztán előhívja bárhol a világon. És odateszi a falra egy kanapé fölé. Mit keresne az ember ott, egy idegen helyen tévét néző, borozó ismeretlenek között?

Nagyon hosszú, figyelmes, néha kifejezetten nehéz munka elérni, hogy valaki megmutassa egy fényképésznek – nemcsak az arcát – az életét.

Ezért is tapasztalhatjuk, hogy amilyen sok arckép készül szerte a világban, olyan kevés a portré.

Az arckép arcot ábrázol. A portré betekintést enged valaki sorsába.

* „*Érzelmek*” – Tihanyi Károly portréi. A nagykanizsai Hevesi Sándor Művelődési Központban, szeptember 28-án elhangzott megnyitó szövege.

A portré sűrít. Pontosan fogalmaz, nem beszélhet mellé. Voltaképpen egy nagyon tömören megfogalmazott kispróza. Egy egyperces. Vagy egy *egyszázadmásodperces*. Egy dráma.

A portré, ismerik a történetet az afrikai bennszülöttekről, nem akarja ellopni, magáévá tenni a lelkét, „copy-paste” áthelyezni a képével együtt a sorsát is annak, akit bemutat. Csak a titkot mutatja fel. Éppen azt, hogy senki lelke nem ellopható, az életek nem cserélhetők fel egymással, egyediek, egyéniek és sorshoz kötöttek. Csak önmagukban igazak.

A jó fotográfus – vagy mondjunk csak fotográfust – odáig merészkedik, hogy alanya történetének része lesz. Haver, legalábbis ismerős a sztoriban. A hiteles portré egyfajta sorsközösségből születik. Egy közös történet része. Amikor átfedésbe kerül, akárcsak pár órára is két életút.

Van itt egy kép. Kerényi János grafikus portréja. Róla mindenképpen muszáj egy mondatot mondanom. Karcsi talán húsz, harminc éve ismerte, barátok voltak, ez nem átfedés, ez már-már valódi regény, és én is Jánosnak köszönhetem, hogy Karcsit ismerem. Nyitott, jó szívú, nagyon tehetséges művész, energiával teli bohém volt, egy „nagy arc”, ahogy kultúrkoksmákban mondanánk, a maga titkaival, ellophatatlanságával és lemásolhatatlanságával. Bírta, ha fotózták, élvezte. Ahogy az életet. Szenvedélyesen. Ahogyan láthatjuk ezen a képen is. Munka közben. Talán kicsit rá is játszott arra, hogy most *dolgozik*. Ahogy talán Karcsi is arra, hogy *fotózza* őt. Egy hiteles portréhoz kell ez a cinkos együttműködés.

A portré – és akkor kimondom, portré alatt az arcképnél mélyebb, közelebb, igazabb ábrázolást értem – a portré a „modellel” közös történet egy, egyetlen darabja, bizonyítéka annak, hogy két ember egymásra – hiszen mi másnak lehetne eredménye egy idegen fotográfus előtti feltárulkozás – erős hatást gyakorolt.

A portré nem a pillanat szüleménye. Kiforrott állítás.

S ezek a fotográfiák, Tihanyi Károly képei mind ilyen, igen erős állításként működnek is a szövegben, abban a történetben tehát, amit róluk és velük kapcsolatban elmondhatnánk, ha mernénk mondani bármit is. Azaz nem alanyai, tárgyai, hanem állítmányai (miszerint: szenved, emlékezik, tűnődik, vitázik, lemond... nézzék meg jobban a képeket), kijelentései egy kornak, egy valóságnak, amiben élünk, s melyben látni kevésbé, inkább csak láttatni óhajtunk valamit, valamilyennek láttatni magunk, (Kijelentései, mondom félve, már ha a jelentés, mint olyan – avagy a jelentést hordozó arc, személy vagy fotó – haladhatna valamiből, mondjuk közegéből, kontextusából, törzskocsmájából kifelé, ily módon pedig egyúttal belénk, a mi világunkba, a mi szöveggörnyezetünkbe befelé, azaz ha megértenénk, mit jelent ki vagy éppen be egy fürkésző tekintet, egy összevont szemöldök, egy barázdás arc vagy egy mosoly. Néha nem értjük, mit is jelent. Mi az, hogy valaki más élete? Mit jelent a mi életünk? Az arcunkra van írva minden?

Ezek a „fejek”, ezek a „pofák” – bár hordozzák elidegeníthetetlen sorsukat – egyben a mi kultikus maszkjaink: nem csak a bánat, a szenvedély vagy a szenvedélybetegség,

a játékfüggőség, elesettség jelenség-szerű ábrázolásását mutatják meg, hanem ezek valódi karakterét is, ahogy a commedia dell'arte – egyébként szintén maszkot hordó alap figurái – Capitano, Pantalone, Arlecchino vagy Pulcinella – is mélyebb jelentéssel, múlttal bíró archetipusok.

És ezeket a „maszkokat” illik tisztelettel figyelni és érteni.

A felfedezés egy kép esetében, ahogy egy hegy megmászásakor, mindig egyéni siker. A megértés (nem nyelvtan, nem zársebesség, nem stiláris jegyek, nem blende és nem szimbolika dekódolása és elemzése során) személyes viadal. A megértés néha csak egy tünékeny vízió. Lehet szomj, emlékezés, örület. A szembesülés és személyes pokoljárás kínja vagy örülete.

A maszkok erre is valók.

Megtestesítik démonjaink. Védenek? Láthatóvá teszik, amitől rettegünk. És talán ezért van úgy, hogy az ember a képpel valahogy mindig egyedül marad. És ebben, csak ebben, a művészt mímeli. A magány rítusát követi mindenki, aki valóban a „képbe néz”. Ha érti, ha nem, ha szereti, ha gyűlöli. Rettegés, szorongás fog el, és a félelem vagy beleérett jóindulat eltávolít mindattól, amit láttam. Önállóvá válok, és az észlelésben megfejthetetlenül egyedivé. Én. A kimondhatatlan névmás. Abban vagyok Én, amiben elfelejtem magam. Abban emlékszem Rám, amit megte-remthetek. Abban vagyok „én”, amit gondoltak rólam. A felismerés műtárggyá teszi a halandó báméskodót. Nézek és hagyom, hogy nézzenek.

Karcsi arcai képesek magamból kikökkenteni. Csupa „én” az üveg alatt. Nem emlékképek, nem lájkolhatók. Életek.

A fotográfus, ahogy minden karizmatikus képalkotó efféle utak bejárására készíti a kiállítás látogatót. Hiszen az ember csak személyesen találkozik a rúttal, a széppel, Istennel vagy Luciferrel. Nincs közös esztétika. Végtelenül egyedi és megismételhetetlen a szembenézés és a geometria. Még a fények is a szubjektum uralma alatt, a fel-tételezés hatalmában állnak.

Karcsi arcai már velem jönnek mindenhova. Már haverok. És még a többi, sokszor üres, kihaltak tűnő utcaképbe, a megáradt Dunába hasító kópillérre is velem tartanak, benépesítik a várost, ami talán nincs is, csak Károly látta úgy, hogy létezik.

FÜGGELÉK

Tihanyi Károly fotográfus 1956. március 22-én született Pécsen. Nagykanizsán nőtt fel, Budapestre 1995-ben költözött.

A fotózáshoz az első inspirációt a kiváló fotográfus, Helmut Newton egyik albuma adta.

Számos reklám- és eseményfotójával találkozhatunk. Több kiállítása volt.

Kerényi János portréja

